

Les cases de neu i els nevaters

Una de les activitats econòmiques tradicionals que es practicaven a terres de muntanya era la lligada a l'ofici de nevater que, fins a la segona dècada, era corrent a Caïmarí i als pobles propers.

Treballaven a les nombroses cases de neu situades a les muntanyes pròximes de la Serra, i especialment del puig de Massanella, on durant un parell de setmanes recollien i omplien els pous amb la neu que, en arribar l'estiu, serviria per fer gelat a Ciutat i als pobles, però que també era emprada amb finalitats terapèutiques.

Les condicions climàtiques a la Serra de Tramuntana, amb altituds superiors als mil metres, feren possible l'explotació de la neu al llarg dels segles. Sembla, que la cota mínima on, en temps passats, es donaven les condicions perquè la neu caiguda arribàs a quallar amb certa freqüència era la dels sis-cents metres.

La casa de neu

La casa de la neu és el nom genèric que rebien el conjunt d'instal·lacions formades per la casa o porxo on es refugiaven els nevaters, el pou, el clot o dipòsit on s'emmagatzemava la neu per conservar-

la fins a l'estiu, així com les parets i marjales que en facilitaven l'acumulació i posterior arreplega. No és d'estranyar, per tant, que la proximitat funcional i espacial d'ambdues tipologies –casa i pou– s'unificàs amb el pas del temps en la única denominació de casa de neu.

Aquesta consisteix en un clot artificial o dipòsit de grans dimensions excavat a terra i delimitat per un marge construït amb la tècnica de pedra en sec. La planta sol ser rectangular o amb tendència el·líptica, tot i que la majoria responen a la primera tipologia. De dimensions variables, que oscil·len entre els 10 i els 16m de llargària; els 5 i 7m d'amplària, i entre 4 i 7m de profunditat. El pis interior, quan no era cobert o excavat de roques, solia estar empedrat. Antigament, sembla que la coberta era únicament de càrritx, si bé s'hi posaren bigues de fusta per formar un sostre de dos aiguavessos que s'arribà a tapar amb teules.

Una única porta situada en un dels costats petits permetia l'accés al dipòsit. Les dues parets laterals de la casa sobresortien uns 5 o 8 pams del nivell del terreny circumdant i a cada una s'hi obrien

dos o tres finestrons anomenats bombarderes que, amb la fillola situada sobre l'ampit i lleugerament inclinada cap a dins, permetien la introducció de la neu.

Adjunt al pou o clot, s'hi solia aixecar el porxo o habitatge dels nevaters format per un sol departament de planta quadrada o rectangular on no hi podia faltar una xemeneia.

Completaven el conjunt una sèrie de marges i parets que facilitaven tant l'arreglega com l'acumulació de les flòbies de neu transportades pel vent; així com els camins construïts per davallar la neu en forma de blocs de gel anomenats pans de neu.

Els nevaters

Després d'una bona nevada era quan, d'entre els joves del poble, es llogaven nevaters. Com a cap de la colla, formada per un nombre d'individus que no solia superar la dotzena, s'hi afegia algun major amb experiència que s'encarregava d'organitzar l'expedició i la feina. L'ajuda de les bísties era del tot necessària per a transportar eines i queviures pels empinatats camins que conduïen a la casa de neu i dels que en resultava dificultós el trànsit, en ser coberts pel mantell blanc que n'esborrava el pas.

Un cop a dalt, els nevaters arreglaven i netejaven el porxo, i a la corralissa, o part posterior, hi emmagatzemaven un bon munt de llenya per combatre el fred intens a més de les eines destinades a

arreglegar, transportar i pitjar la neu: pales, senalles, gavetes, portadores, esparteres, civeres i picons. També, segons alguns autors, es procedia a una distribució de tasques amb la qual no tots els informadors coincideixen. Així, d'entre els membres de la colla eren elegits el batle, que com a màxima autoritat havia de dirigir el treball; el jutge, encarregat de posar pau a les disputes i de castigar les males conductes que desbaratassin la bona convivència; el cuiner, responsable dels aliments i de preparar el menjar; el metge, que tenia cura dels remeis als malalts, sovint afectats de refredaments; i el vicari, promotor de les diverses pregàries resades al llarg del dia.

Alguns dels nevaters consultats incorporen la figura del saig, com a transmissor dels actes a realitzar durant la jornada; i dels guàrdies civils, executors de les ordres del batle. No obstant, això, entre els darrers nevaters entrevistats a Caimari aquesta divisió del treball era pràcticament inexistent. Fins i tot, n'hi ha que apunten que es tractava d'un simple joc per a entretenir-se durant les llargues vetlades.

Quan els nevaters tornaven al poble, es celebrava una festa que feia oblidar les penalitats passades tal recorda la següent glosa:

Ja venim de nevetjar
d'allà dalt de les muntanyes
i fa més de tres setmanes
que no hem pogut festejar.

La collita de neu

La feina dels nevaters consistia a recollir i portar la neu dins la casa o dipòsit per després pitjar-la fins convertir-la en gel.

Per això, primerament s'arreglava la més propera a la casa que amb pales es tirava a l'interior per les bombarderes.

Després la neu dels voltants era transportada amb portadores, senalles, esparteres i civeres. Quan ja s'hi havia dipositat una bona capa, tots els nevaters baixaven dins el pou i començaven a pitjar-la amb maces i pícons, però també a trepitjar-la, un darrera l'altre, fent voltes en espiral des de les parets fins arribar al centre. D'aquesta manera se'n reduïa el volum alhora que se compactava fins a formar una capa de gel d'un o dos pams de gruixa. Una vegada ben pitjada, es tornava a repetir el procés fins a omplir la casa de neu. Quan estava plena, o quan s'acabava la neu, s'aïllava amb una bona capa de càrritx que la cobria protegint-la de l'aigua. A vegades també s'emprava palla o pallús per omplir el buit que s'obria entre les parets de la casa de neu i el gel que s'hi emmagatzemava. La porta, les bombarderes i petites escletxes també eren meticulosament closes per impedir l'entrada d'aire.

Amb la bonança de la primavera s'iniciava la temporada alta en el consum de neu, la qual anava des de Pasqua fins a Tots Sants.